

Sống và Tự Hào Như Người Hòa Lan

Sỏi Ngọc

Khi máy bay hạ cánh xuống phi trường Amsterdam vào 10:00 sáng, chúng tôi làm thủ tục vào đất nước Hòa Lan, một đất nước với nhiều biểu tượng: những cối xay gió mà cánh quạt có thể quay 360 độ, là số xe đạp đông hơn dân số của chính họ, là những giỏ hoa tulip nhiều màu sắc xinh đẹp, như những cô gái thanh xuân với nụ cười hàm tiếu.

Trong đầu tôi hiện ra những Lễ hội hoa Tulip Canada (Canadian Tulip Festival) tổ chức vào tháng 5 hàng năm tại Ottawa, lớn nhất thế giới, thu hút hàng triệu du khách đến chiêm ngưỡng, tượng trưng của tình hữu nghị, hòa bình và bao dung quốc tế của hai dân tộc.

Canada với Hòa Lan có những ân nghĩa mà người dân của hai nước thật khó quên, câu chuyện nổi tiếng Công chúa Juliana đã gửi tặng thủ đô Ottawa 100.000 củ hoa tulip, là món quà tri ân đất nước Canada đã bảo vệ gia đình mình và giải phóng quê hương.

Những bồn hoa tulip đầy trong sảnh hotel để đón khách

Kể từ năm lịch sử 1940 đến nay, mỗi năm Hoà Lan đều đặn gửi tặng Canada thêm 20.000 củ hoa tulip (trong đó có 10.000 củ từ Hoàng gia và 10.000 củ từ Hiệp hội những người trồng hoa Hoà Lan).

Tại sao có món quà ân tình này của Amsterdam với Canada, có hai lý do sau:

Lý do thứ nhất:

Khi Đức Quốc Xã chiếm đóng Hoà Lan vào năm 1940, Công chúa Juliana (người sau này trở thành Nữ hoàng) đã đưa các con sang lánh nạn tại thủ đô Ottawa của Canada.

Năm 1943, Công chúa Juliana chuyển dạ sinh hạ Công chúa Margriet tại Bệnh viện công Ottawa. Theo luật Hoà Lan, một người thừa kế ngai vàng phải được sinh ra trên lãnh thổ Hoà Lan mới giữ được quyền công dân, chính phủ Canada với tấm lòng cởi mở, khoan dung, đã ban hành một đạo luật đặc biệt, tuyên bố khu phòng sinh của bệnh viện tạm thời thuộc quyền quản lý quốc tế (không thuộc chủ quyền Canada). Nhờ vậy,

Công chúa Margriet sinh ra có quốc tịch Hoà Lan hoàn toàn hợp pháp.

Lý do thứ hai:

Quân đội Canada giải phóng đất nước Hoà Lan.

Vào giai đoạn cuối của cuộc chiến (1944 - 1945), quân đội Canada đóng vai trò chủ lực trong việc đánh đuổi phát xít Đức, giải phóng đất nước Hoà Lan và tiếp tế lương thực cho người dân nước này đang trong nạn đói trầm trọng.

Kỳ này trong chuyến đi của chúng tôi có cả chục người đến từ Montreal, Toronto, Vancouver- Canada, cô Sam, tour guide của Exotica vừa nói vừa cười:

-Chính phủ Amsterdam muốn chiêu đãi các bạn người Canada, bằng những phòng ngủ tốt nhất trong hotel!

Lời nói nửa đùa nửa thật của Sam làm cả đoàn ai cũng cười vang và tình thân ái như kết chặt thêm.

Tiếng nói thao thao bất tuyệt của người dẫn đoàn đầy kinh nghiệm tiếp tục giải thích về người dân Amsterdam có một niềm tin sâu sắc vào quyền tự do cá nhân:

-Miễn là hành vi của bạn không gây hại đến người khác, bạn có quyền lập dị, có quyền sống khác biệt, mọi người chấp nhận sự đa dạng như một phần tất yếu của xã hội.

Những người đi bộ trên đường phần lớn với đôi tay xăm trổ, tai đeo liền một lúc mấy cái khoen, mũi cũng đeo khoen, tóc cắt kiểu punk dựng lên, người thì để dài búi tó, với những màu xanh đỏ, ngay cả khi họ là những người có chức sắc trong chính quyền.

Số lượng xe đạp nhiều hơn dân số Amsterdam-Hòa Lan

Khi chúng tôi vừa bước xuống đường để băng qua, thì được Sam chặn lại ngay:

-Coi chừng xe đạp!

Tiếng cô ta vừa dứt thì một chiếc xe đạp điện lao thật nhanh, phóng qua mặt chúng tôi cái vù, nếu không thụt lùi kịp thời thì chắc bị đâm và té ngay. Sam giải thích:

-Vào thập niên 1950 - 1960, giống như Mỹ và phần còn lại của châu Âu, số lượng xe hơi tăng vọt kéo theo tai nạn giao thông thảm khốc. Riêng năm 1971, có hơn 3.300 người chết vì tai nạn giao thông tại Hoà Lan, trong đó có hơn 400 trẻ em, người dân đã xuống đường biểu tình rầm rộ với khẩu hiệu áp đảo: "Stop de Kindermoord" (Hãy dừng việc giết chóc trẻ em)

Họ chặn các con phố, tổ chức các ngày đạp xe an toàn và ép chính phủ phải thay đổi quy hoạch lại đô thị: Trả lại đường phố

cho người đi bộ, gìn giữ cây xanh, công viên, bỏ bớt xe hơi, ô nhiễm vì khói bụi.

Thêm vào cuộc khủng hoảng dầu mỏ thế giới năm 1973 nổ ra. Các nước Ả Rập cấm vận dầu mỏ đối với Hoà Lan, khiến giá xăng dầu tăng phi mã và khan hiếm trầm trọng.

Thủ tướng Hoà Lan lúc bấy giờ đã tuyên bố những ngày "Chủ nhật không xe hơi" (Car-free Sundays) để tiết kiệm năng lượng. Cả đất nước bỗng nhiên vắng bóng tiếng động cơ, người dân tràn ra đường đi bộ, trượt patin và đặc biệt là đạp xe. Trải nghiệm đó giúp người Hoà Lan nhận ra: Cuộc sống không có xe hơi không những tốt hơn, mà còn vô cùng yên bình và hạnh phúc.

Địa hình Hoà Lan hoàn toàn bằng phẳng, không có đồi dốc, lại có khí hậu ôn hòa (dù hay có mưa). Điều này biến xe đạp trở thành phương tiện lý tưởng, không tốn sức lực. Đường phố trung tâm được đổi thành đường một chiều cho xe hơi nhưng hai chiều cho xe đạp, chi phí đậu xe rất đắt đỏ, và tốc độ tối đa của xe hơi trong phố bị giới hạn nghiêm ngặt ở mức 30km/h.

Đi xe đạp lúc này trở nên nhanh hơn, rẻ hơn và tiện lợi hơn xe hơi rất nhiều.

Việt Nam mình xem việc đi xe đạp là nhà nghèo qua bài hát dễ thương Xe đạp ơi của Ngọc Lễ:

*Quay đều quay đều quay đều,
Mối tình ngày xưa yêu dấu.
Quay đều quay đều quay đều,
Nhớ hoài những vòng xe.
Quay đều quay đều quay đều,
Mối tình nghèo đơn sơ quá.
Quay đều quay đều quay đều,
Thương hoài những vòng xe.*

Nhưng ở Hòa Lan từ người dân lao động, sinh viên, cho đến các CEO doanh nghiệp và thậm chí là Thủ tướng hay Bộ trưởng đạp xe đi làm trở thành điều quen thuộc trong nhiều thập kỷ qua.

Đoàn bộ hành chúng tôi đi đến khu phố cổ ven kênh Oudezijds Voorburgwal của Amsterdam, nơi có nhà thờ [Ons' Lieve Heer op Solder](#) thuộc khu vực De Wallen.

-Vào thế kỷ 17, khi Công giáo bị cấm tại Hòa Lan, những người sùng đạo đã bí mật cải tạo tầng áp mái của ba ngôi nhà liền kề thành một nhà thờ lộng lẫy. Nhìn từ bên ngoài, đây chỉ là một ngôi nhà bình thường, nhưng khi bước lên những bậc thang hẹp, sẽ choáng ngợp trước một giáo đường hoàn chỉnh được bảo tồn nguyên vẹn.

Amsterdam giấu những góc nhỏ bí ẩn lạ lùng, chỉ đến đây mới khám phá những điều này, chúng tôi trôi nổi trên dòng kênh Singel, một căn nhà đỏ lênh bênh trên dòng sông, đây là trạm cứu hộ mèo nổi duy nhất trên thế giới, họ chăm sóc hàng chục chú mèo hoang và mèo bị bỏ rơi, có thể lên thuyền tham quan, và đóng góp quỹ hỗ trợ động vật.

Amsterdam giống như một chiếc kính vạn hoa — mỗi góc nhìn, mỗi thời điểm trong ngày lại mở ra một lăng kính hoàn toàn khác biệt, khiến người ta không thể nào đoán định hay nhàm chán.

Ban ngày, nó mang vẻ trầm mặc, cổ kính với những ngôi nhà gạch nghiêng nghiêng soi bóng xuống dòng kênh tĩnh lặng như một bức tranh sơn dầu thế kỷ 17. Nhưng khi màn đêm buông xuống, những ánh đèn neon màu sắc lập lòe, những quán coffee shop

khói sương mờ ảo lại biến nơi đây thành một thế giới hiện đại, phóng túng và đầy kích thích thị giác.

Những vấn đề đáng lưu tâm trong xã hội, như Hoà Lan là quốc gia đầu tiên trên thế giới hợp pháp hóa hôn nhân đồng giới vào năm 2001, và Amsterdam chính là tâm điểm của sự kiện lịch sử này.

Điểm nổi bật khó bỏ qua là khu phố Đèn Đỏ (De Wallen) nổi tiếng hoạt động dưới sự bảo hộ của luật pháp, nơi những cô gái ăn sương “làm việc” và đóng thuế, được bảo vệ y tế và có công đoàn riêng. Nhìn lên một building cao tầng, nơi những tấm màn voan đỏ vén lên là phòng đang chờ khách, những mẫu hình quảng cáo kích thích có quyền trưng bày một cách công khai.

Còn táo bạo hơn, Chính sách *Gedoogbeleid* (chính sách khoan dung) của Amsterdam cho phép các Coffee Shop bán một lượng nhỏ cần sa cho khách hàng từ hàng chục năm trước, khi phần lớn thế giới vẫn coi đây là tội hình sự nghiêm trọng. Thay vì đẩy nó vào bóng tối của tội phạm, họ chọn cách đưa ra ánh sáng để kiểm soát chất lượng và tách biệt nó khỏi các loại ma túy nguy hiểm. Chúng tôi thường cảm thấy mùi “khét” của cần sa bay sộc vào mũi, hay vương vào tóc mỗi khi đi ngang qua những coffee shop này.

Thăm những bảo tàng độc nhất vô nhị tôn vinh các khía cạnh nhạy cảm hoặc kỳ quặc của con người: từ Bảo tàng Tra tấn, Bảo tàng Ganja (Cần sa), Bảo tàng Tình dục (Sexmuseum) lâu đời nhất thế giới, cho đến bộ sưu tập dị tật giải phẫu học tại Museum Vrolik.

Trong khi phần lớn châu Âu thời bấy giờ chìm trong các cuộc chiến tranh tôn giáo tàn khốc và sự kiểm duyệt gắt gao của Giáo hội hay Quân chủ, Hòa Lan với tư tưởng mở rộng, chào đón người tị nạn: Nơi đây trở thành mảnh đất lành cho những bộ óc vĩ đại nhưng bị trục xuất ở quê nhà, như triết gia René Descartes hay Baruch Spinoza.

Không sợ bị bắt bớ hay công kích, bất kỳ cuốn sách nào bị cấm ở Pháp, Đức hay Anh đều có thể được in ấn và xuất bản tự do tại Amsterdam. Quyền tự do ngôn luận và tự do tư tưởng đã bén rễ tại đây từ hàng trăm năm trước.

Những căn phòng với mái trần cao, tủ sách vĩ đại của thế giới mà ta có thể tìm bất kỳ một tác phẩm nào cũng có.

Tủ sách vĩ đại ở Amsterdam

Đến Kinderdijk: Quần thể 19 cối xay gió cổ từ thế kỷ 18 được UNESCO công nhận là Di sản Thế giới, nơi thể hiện rõ nhất cách vận động nước theo kiểu truyền thống.

Từ thế kỷ 15–17, hàng ngàn cối xay gió hoạt động như những chiếc máy bơm khổng lồ, rút nước từ các vùng đầm lầy và hồ nước ra sông kênh, biến vùng đất nằm dưới mực nước thành những đồng cỏ phì nhiêu (*polder*). Người dân Hoà Lan tự hào cho là: *"Chúa tạo ra thế giới, nhưng người Hoà Lan tạo ra nước Hoà Lan"* nhờ một phần lớn vào cối xay gió.

Cối xay gió với cánh quạt xoay 360 độ đón gió từ mọi hướng

Cối xay gió Hoà Lan được thiết kế cho rất nhiều ngành công nghiệp:

Cưa gỗ (*Houtzaagmolen*): Giúp xẻ gỗ nhanh gấp nhiều lần làm thủ công, đưa Hoà Lan trở thành đế chế hàng hải bá chủ thời bấy giờ.

Sản xuất khác như dùng để ép dầu từ hạt, nghiền vỏ cây làm thuốc nhuộm, làm giấy, và sản xuất sơn.

Họ trưng bày trong viện bảo tàng những thiết kế kiến trúc thông minh: Khả năng xoay mái (*Bovenkruier*): Phần đỉnh mái chứa cánh quạt có thể xoay 360 độ để đón bất kỳ hướng gió nào mà không cần xoay cả thân tòa nhà.

Và Hệ thống tín hiệu bằng cánh quạt: đây là điểm son của hệ thống này, vị trí dừng của các cánh quạt (đứng thẳng, nghiêng sang trái, nghiêng sang phải, hay hình chữ X) từng được người dân dùng như một thứ ngôn ngữ ngầm để thông báo tin vui (đám cưới), tin buồn (tang lễ), hay cảnh báo nguy hiểm trong Thế chiến II.

Người ta nói đi một đường học một sàng khôn là thế, ở Hòa Lan (The Netherlands) có rất nhiều thứ đáng học hỏi, từng con đường nhỏ khuất chặt hẹp bé xíu cũng có những sự tích riêng, con kênh dài Grachtengordel lại có một câu chuyện thú vị khác mà chỉ khi du lịch trên sông nghe mới đã tai! Họ muốn giữ lại tất cả một cách trân trọng như một kỷ niệm, một di sản của những người đi trước để lại cho đời sau, truyền đến những du khách như một món quà trân quý không mua ở đâu được.

Tuy mật độ dân số khoảng 18 triệu người, không đông lắm so với thế giới nhưng đứng trong top 20 nền kinh tế lớn nhất thế giới (GDP +- 1.100 tỷ USD); đứng thứ 2 thế giới về giá trị xuất khẩu nông sản; cảng biển lớn Rotterdam và sầm uất nhất toàn Châu Âu.

Một chuyến đi thăm Amsterdam -The Netherlands, một kỷ niệm khắc sâu đẹp và ngọt ngào như những giỏ hoa Tulip của những người dân Hòa Lan gửi tặng đến Canada vậy!

Sỏi Ngọc

Montreal, Oct'26